

УДК 355.513 + 355.212.5

С.В. Горбенко¹, І.В. Якименко², О.М. Григорчук²¹ Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, Київ² Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів

АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНОГО ВИДУ КОМПЛЕКТУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ОСОБОВИМ СКЛАДОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглянуто види комплектування та проведено аналіз застосування змішаного виду комплектування ЗС України особовим складом.

Ключові слова: мобілізація, призов, військові комісаріати, комплектування, контракт.

Вступ

Комплектування Збройних Сил особовим складом – це прийнята в державі система забезпечення потреб Збройних Сил України в особовому складі на мирний та воєнний час.

З метою підвищення обороноздатності держави керівництвом Збройних Сил України (далі – ЗС України) приділяється велика увага реформуванню та удосконаленню системи комплектування [1]. У процесі реформування та удосконалення системи комплектування ЗС України важливу роль відіграють військові комісаріати, адже завдання, які покладені на них, мають не тільки відомче значення, а й загальнодержавне.

На даний час відповідно до статті 4 Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” [2] ЗС України комплектуються військовослужбовцями шляхом призову громадян на військову службу та прийняття на військову службу за контрактом. Тобто, застосовується змішаний вид комплектування ЗС України.

З часу введення Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” в дію Верховна Рада України 75 раз вносила зміни до нього, у тому числі третину із них в умовах особливого періоду. Вибору виду комплектування Збройних Сил та інших військових формувань України особовим складом (далі – вид комплектування ЗС України) присвячено багато наукових робіт.

Але дане питання потребує ще більш глибокого вивчення, аналізу шляхів його удосконалення та можливостей застосування досвіду інших країн.

Питанням комплектування ЗС України особовим складом були присвячені дослідження багатьох науковців та обговорювалися на семінарах і конференціях.

Так, у [3] автори проаналізували види комплектування збройних сил в інших державах особовим складом та можливість застосовувати їх досвід.

У ряді робіт досліджується найбільш раціональне в військовій частині співвідношення військовослужбовців служби за контрактом і строкової служби та як змінюється рівень навченості особового складу на протязі року.

Так, у підрозділах, укомплектованих військовослужбовцями строкової служби, рівень навченості на протязі навчального періоду збільшується до 60% від максимально можливого, під час звільнення особового складу та прийому молодого поповнення зменшується до 20% і з початком підготовки знову поступово збільшується до 60%.

У підрозділах, укомплектованих військовослужбовцями служби за контрактом, також відбуваються коливання рівня навченості через відсутність інтенсивної бойової підготовки в базовий період, але коливання відбувається в діапазоні від 80 до 90%.

Результатом деяких досліджень стало встановлення зниження кількості військовонавчених людських ресурсів в державі при зменшенні кількості військовослужбовців, призваних на строкову службу. Але питання застосування змішаного виду комплектування ЗС України особовим складом в сучасних умовах досліджено не повністю.

Метою статті є проведення аналізу застосування змішаного виду комплектування Збройних Сил України особовим складом в сучасних умовах.

Основна частина

Першим видом комплектування збройних сил є призов громадян на військову службу. Його ще називають примусовим видом комплектування. Він "у чистому вигляді" мало застосовується в країнах світу (Ізраїль, Північна Корея) і за переконанням авторів не підходить і для України. Цей вид більше підходить арміям, які мають велику чисельність і планують проведення довготривалих воєнних дій та потребують великі мобілізаційні ресурси.

Основними недоліками призовного виду комплектування є низький рівень професійної підгото-

вки військовослужбовців та їх недостатня зацікавленість в результатах ратної праці.

Другим видом комплектування збройних сил є укладання контракту на проходження військової служби. Його ще називають добровільним видом комплектування.

Перевагою цього виду комплектування є те, що військовослужбовець, який прийшов до війська за власним бажанням, отримує достатнє грошове забезпечення, є більш мотивованим і переважно більш підготовленим за фахом ніж військовослужбовець строкової служби.

Основними недоліками даного виду комплектування є зменшення кількості військовонавчених людських ресурсів та потреба більшого фінансового забезпечення.

Комплектування збройних сил військовослужбовцями за контрактом прийнято у країнах Європи (Франція, Великобританія, Іспанія), Америки (США, Канада, Аргентина), Азії (Індія, Афганістан), Африки (Камерун, Сьєра-Леоне) та в Австралії.

В Україні керівництво держави неодноразово анонсувало перехід на комплектування військових формувань тільки військовослужбовцями за контрактом.

У якості експерименту в 2005 – 2006 роках в кожному виді ЗС України по одні військовій частині було укомплектовано тільки військовослужбовцями служби за контрактом. Але через недостатнє фінансування експеримент не знайшов подальшого розвитку. Непогано зарекомендували себе створені в 2008 році на базі обласних військових комісаріатів Територіальні центри комплектування військовослужбовцями за контрактом, які запровадили новий порядок комплектування військових частин військовослужбовцями служби за контрактом.

А саме: відібрані Територіальними центрами комплектування кандидати направлялися до навчальних центрів, у яких вони, крім підготовки, всебічно вивчалися фахівцями Центру щодо фахових здібностей та морально-психологічних характеристик і за їх результатами та за результатами здачі іспитів приймалися рішення щодо їх подальшого проходження служби або розривання контракту. У 2012 році Територіальні центри комплектування військовослужбовцями за контрактом були розформовані, а завдання щодо забезпечення добору кандидатів для прийняття на військову службу за контрактом були покладені на районні (міські) військові комісаріати [4].

Подібні центри давно існують і добре себе зарекомендували в США. Це пункти вербування (наймання) добровольців на службу в збройних силах. На них працюють добре підготовлені фахівці з ви-

сокою мотивацією [5]. За їх досвідом роботи можна стверджувати, що результатом діяльності органу (як би він не називався) з відбору кандидатів для проходження військової служби є комплектування збройних сил не тими, хто цього бажає (хоча це також важливо), а тими, хто потрібний збройним силам (мотивацію для кожного кандидата необхідно підбирати індивідуально).

Третім видом комплектування збройних сил є поєднання одночасно двох попередніх видів – проходження військової служби за контрактом та призову на військову службу.

Його ще називають змішаним видом комплектування.

Саме змішаний вид комплектування застосовується в Україні для комплектування її Збройних Сил та інших військових формувань. Крім України його застосовують Греція, Туреччина, Данія, Швеція, Норвегія, Германія, Польща, Фінляндія, Білорусь, Китай, Росія тощо.

Проблема удосконалення системи забезпечення потреб ЗС України в особовому складі, набуття ним високих професійних, морально-психологічних якостей, наближення системи його підготовки та проходження служби до сучасних, розвинутих у військовому відношенні, провідних країн світу залишається актуальним загальнодержавним та загальновійськовим завданням [2].

Анексія Криму та події на Сході країни показали неспроможність Збройних Сил України своєчасно укомплектуватися підготовленими мобілізаційними людськими ресурсами, що призвело до:

реформування існуючої системи комплектування,

удосконалення підготовки та перепідготовки військовозобов'язаних,

створення нової структури військового резерву людських ресурсів,

удосконалення механізму підготовки та накопичення військовонавчених людських ресурсів, призначених для комплектування Збройних Сил України під час мобілізації.

Результати аналізу видів комплектування збройних сил інших держав переконують, що головне не вибір виду, а забезпечення ефективної роботи всієї системи комплектування. Для України за причин, визначених вище, необхідно вибирати між другим та третім видами комплектування ЗС України.

Щодо другого виду (комплектування виключно військовослужбовцями служби за контрактом), то він можливий за умови підготовки в мирний час резервів для забезпечення мобілізаційного розгортання ЗС України.

Для цього необхідно створити центри підготовки резервів, у яких молоде поповнення на протязі

2 - 3 місяців інтенсивної бойової підготовки навчати військовим спеціальностям. Підтримувати їх рівень навченості в подальшому на періодичних навчальних зборах (1 раз на 2 - 4 роки в залежності від спеціальності) тривалістю до 15 днів.

Створюючи центри, необхідно врахувати досвід Грузії. Її спроба в 2006 році впровадити службу в резерві була невдалою через покладення її виконання на департамент гвардії. Грузинські події 2008 року це підтвердили. І вже в 2010 році було відновлено підготовку резервістів, але цим займаються фахівці збройних сил [6].

Перевага такого виду комплектування ЗС України та підготовки резервів полягає в постійній бойовій готовності військових частин, відсутності їх відриву на підготовку військовозобов'язаних та наявності підготовлених військовонавчених мобілізаційних людських ресурсів.

Щодо третього виду (поєднання комплектування військовослужбовцями служби за контрактом та призовом на строкову військову службу), то він має ряд недоліків, основний з яких – різке зниження рівня бойових спроможностей військової частини під час звільнення військовослужбовців строкової служби та поступове його підвищення після прибуття поповнення.

Необхідно відмітити, що основним позитивним чинником цього виду комплектування є постійне поповнення резерву військовонавченими ресурсами.

Але відношення призваних призовників на строкову службу до їх загальної кількості показує, що переважна більшість молоді залишається за межами служби в ЗС України і не отримує фахову військову підготовку.

У випадку воєнної загрози або з початком воєнного часу замість постачання до Збройних Сил України навчених фахівців виникає необхідність спочатку готувати тих, хто призваний за мобілізацією, а лише потім відправляти до військових частин.

Це значно збільшує час набуття військовими частинами необхідних бойових спроможностей.

Висновки

Таким чином, в умовах, що склалися, змішаний вид комплектування Збройних Сил України особовим складом залишається найбільш доцільним.

Для цього потрібно і в подальшому продовжити реформування і удосконалення системи комплектування ЗС України, роботи військових комісаріатів по даному питанню, а також необхідно створювати умови для переходу на комплектування ЗС України військовослужбовцями служби за контрактом з одночасним розгортанням центрів підготовки резервів.

Список літератури

1. Біла книга – 2014: Збройні Сили України. – К.: МО України, 2015. – 83 с. – С. 38 – 39.
2. Україна. Закон України. Про військовий обов'язок і військову службу : зі змінами. [Електронний ресурс] – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12.
3. Клепиков В.Ф. Досвід комплектування збройних сил розвинутих країн світу особовим складом та можливість його застосування в Збройних Силах України / В.Ф. Клепиков, О.В. Бобрун // Збірник наукових праць ЦНДІ ЗС України. – К.: ЦНДІ ЗСУ, – 2014. – №2(68). – С. 336-345.
4. Україна. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 № 389. “Про затвердження Положення про військові комісаріати”: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/389-2013-%D0%BF>.
5. Шидлюх В.В. Аналіз досвіду комплектування збройних сил зарубіжних країн військовозобов'язаними / В.В. Шидлюх, Ю.Ю. Миколишина, О.Л. Плахута // Збірник наукових праць ЦНДІ ЗС України. – К.: ЦНДІ ЗСУ, – 2015. – №2(72). – С. 171-184.
6. Чернишова І.М. Аналіз іноземного досвіду щодо формування людського мобілізаційного резерву / І.М. Чернишова // Збірник наукових праць ЦНДІ ЗС України. – К.: ЦНДІ ЗСУ, – 2015. – №1(71). – С. 285-294.

Надійшла до редколегії 14.03.2016

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

АНАЛИЗ ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ СМЕШАННОГО ВИДА КОМПЛЕКТОВАНИЯ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ ЛИЧНЫМ СОСТАВОМ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

С.В. Горбенко, И.В. Якименко, О.М. Григорчук

Рассмотрены виды комплектования и проведен анализ применения смешанного вида комплектования ВС личным составом.

Ключевые слова: мобилизация, призыв, военные комиссариаты, комплектование, контракт.

ANALYSIS OF THE FEASIBILITY OF MIXED MANNING OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE PERSONNEL IN MODERN CONDITIONS

S.V. Gorbenko, I.V. Yakimenko, O.M. Hryhorchuk

Considered types of acquisition and analysis of the use of mixed species of manning the armed forces personnel.

Keywords: mobilization, conscription, military commissariats, completing,